

Hver gang jeg er færdig med en Helle Helle-roman, er det en sorg. Sorgen over at forlade en eksistens, jeg ikke har lyst til at forlade, også selv om den sjældent er særlig lykkelig. Hvem ville for eksempel ønske sig at være en lettere tvangsneurotisk skilsmisseramt 48-årig kvinde på ensom ”smørrebrødsrejse” fra Roskilde til Gråsten over Ringsted, Korsør, Nyborg, Svendborg, Faaborg, Bøjden-Fynshav? Det ville jeg, lige nu. Der er faktisk ikke noget, jeg hellere ville end at tage på smørrebrødsrejse. Med alt hvad det indebærer af stjernesud, sildesymfoni, gammelost, snaps og overnatninger på alt fra slot til vandrerhjem. Provinsgågader med tøjstativer, kolde dyp fra badebroer, forsythia i det grønne omkring gulstensboligblokke. Forår.

Helle Helles nye suveræne roman handler om en 48-årig kvinde, der har lagt sine børns barndom og sit ægteskab bag sig og begiver sig ud på denne ”smørrebrødsrejse” fra Roskilde til Gråsten. Hafni hedder kvinden, og det er hende, der fortæller. Det ved vi fra romanens titel *Hafni fortæller*, der samtidig er dens første ord, for vi må sætte dem foran den bisætning, bogen starter med, hvis den skal give mening: ”at hun skal skilles”. Hvis man efter Helles to seneste romaner *de* (2018) og *Bob* (1921) har tænkt at nu kan hun ikke finde på en kortere titel, så har hun på sin vis gjort det her, for på en måde har romanen slet ingen titel, den har bare fået sine to første ord trukket ud på forsiden.

Hafni sidder i sin bil og fortæller, på en rasteplads i nærheden af Ringe, hun må have ringet nogen op: ”Hvornår har vi sidst talt sammen? siger hun, det må være tretten år siden. Lige før årtusindskiftet. Så er det på plads”. Bemærkningen ”Så er det på plads” kan være en replik i telefonsamtalen, men den kan også være en form for meta-kommentar;

forfatterens kommentar til sin egen rammesætning af fortællingen: Nu har vi fået det på plads, at den foregår i år $1999+13 = 2012$.

Man kan godt ind imellem glemme fortællerammen, men kaldes jævnligt tilbage til den. Dels gennem beskrivelsen af en kvinde – først med, så uden vandkande – som Hafni iagttager fra rastepladsen. Dels gennem det tilbagevendende inquit: ”Hun siger:”. Ofte flettes dette inquit på det fortællende plan sammen med inquit på det fortalte plan: ”Han sagde: Skal du nå noget? Hafni siger: Det skulle jeg jo ikke rigtigt, hun sagde: ikke rigtigt”. Det er både raffineret udsigelse, humor, sprogmusik og et udsagn om, at det, der siges, og det, der sagdes, altid er flettet ind i hinanden.

Sætningerne om kvinden med og uden vandkande, som optræder med mange siders mellemrum (s. 9, 13, 48, 107, 169), kan sammenskrives til en lille historie spækket med Helle Helle’sk sprogkomik:

Hun ser en kvinde, som går et stykke nede ad landevejen med en vandkande, drejer ind i en forhave og kommer ud igen tomhændet (...) Hun kan se kvinden uden vandkande gå rundt i rabatten nede foran huset. (...) Nu har kvinden uden vandkande sat sig i forhaven under et kroget træ. (...) Kvinden med vandkanden er begyndt at beskære sit krogede træ. (...) Den krogede kvinde er borte, eller var det træet i haven

At en tomhændet kvinde kan kaldes ”kvinden uden vandkande” er lidt ligesom den filosofiske joke: ”Jeg vil gerne have en kaffe uden mælk” – ”Undskyld, men vi har ingen mælk i dag – må det være uden fløde i stedet?”. At kvinden så igen kan blive til ”kvinden med vandkanden” betyder ikke, at nu har hun vandkanden i hænderne igen, men siger mere om spændvidden af betydning i det lille pronomen ”med”. Og er det, til sidst, træet eller kvinden, der er borte, eller er det træet eller kvinden, der er kroget?

Flere steder i romanen er der udsagn, der på én gang giver mening på personens og forfatterens plan, på Hafni Hafnis og Helle Helles, for

at sige det på den måde. Hvor et udsagn på én gang kan angå Hafnis fortælling og Helle Helles romanskriveri.

Når der står, at ”hun har været nitten hen over flere årtier”, er det umiddelbart en karakteristik af Hafni, om hvem der andetsteds står: ”Som tyveårig trak hun ofte blusen ned over skulderen. Egentlig også som tredive- og fyrreårig. Egentlig også forrige år”. Men jeg har svært ved ikke også at høre det som et udsagn om Helle Helles tendens til at blive ved med at vælge hovedpersoner på ca. nitten år; at blive ved med at udforske den alder, med al dens åbenhed, mulighed, ensomhed. I *Hafni fortæller* er det imidlertid en anden overgangsalder, hun udforsker: Den modne kvinde, der har lagt sine børns barndom (og i dette tilfælde også deres barndomshjem) bag sig.

Når vi hører, at ”hun ønsker at standse denne flom af pronomener”, eller at ”hun” har det ”anstrengt” med modalverber, er det ligeledes et udsagn, hvor det umiddelbart giver bedre mening at forstå ”hun” som Helle Helle end som Hafni. Når Hafni i starten siger ”Jeg vil ikke være mig. Jeg vil lave mig selv om” og erklærer, at ”fra nu af vil hun lyde anderledes”, lyder det også som en tanke, Helle Helle kunne have om at skrive anderledes. Og måske er der nogle nye toner i romanen (Helles ældste protagonist til dato, metaforiske beskrivelser af indre liv), men heldigvis lyder den umiskendeligt som Helle Helle, om end hendes sprogkunst om muligt når endnu højere nye højder.

Hafni fortæller, men ikke (eller kun glimtvis) i første person. Den indirekte tale er fortællingens formel. Fortællingen om smørrebrødsrejsen iscenesættes som en slags referat af, hvad Hafni sidder på rastepladsen og fortæller i telefonen, men bevæger sig også ud i erindringsglimt fra Hafnis fortid og i stemmer, der ikke helt lader sig lokalisere. Jeg kan ikke lade være med at grine lidt ved tanken om, at Hafni skulle sidde og fortælle om hele sin rejse i alle de detaljer, romanen giver os; det er næsten som en parodi på venindesnak (Og så sagde han... og så gjorde hun... og så tænkte jeg...). Parodiske er også alle de små talesproglige fyldord, Helle Helle lader hende lægge ud med: ”Nå men så er det på

den måde at nogenlunde omtrent så længe hun kan huske, i hvert fald siden hun fik bil, har hun drømt om at tage på denne, hvad skal man sige, smørrebrødsrejse”.

Diskrepansen mellem dette ”plaprende” talesprog (Hafni undskylder selv, at hun ”plaprer”) og Helle Helles superformfuldendte selvbevidste skriftsprog er noget af det, der giver romanen spændkraft. Helle Helle, kendt for sine minimale formuleringer, har her valgt sig en hovedperson, der har det med at sige for meget. Men det fremgår også, at man nogle gange skal sige meget lidt for at have sagt for meget. For eksempel selve ordet ”lidt”, som Hafni kommer til at sige på et tidspunkt, hvor hun nok ikke skulle have sagt det.

En aften på et slotshotel på Fyn møder hun en sympatisk mand, der ligesom hun lider af søvnløshed. Hans måde at lytte og stille opfølgende spørgsmål på, får hende til at tale ”roligt og velovervejet”. Hun kan derfor gå i seng ”uden en eneste følelse af at have sagt for meget”. Næste dag tager han hende med på udflugt til sin barndomsby Bogense. Da de når til hans gamle skole, spørger han: ”Keder det dig?”. Og så er det Hafni alligevel kommer til at sige for meget, da hun svarer ”Lidt”.

Hvordan er Hafni ellers? Det portræt, romanen gradvis tegner gennem hendes tanker, udsagn og gerninger, kan forsøgsvis sammenfattes sådan: Hafni er fuld af skyld og skam, vankelmod og fortrydelse, tics og tvang. Ofte undskylder hun, og undskylder for at undskylde. Ofte fortryder hun, og fortryder, at hun har fortrudt. Ofte skammer hun sig, og skammer sig over sin skam. Indimellem vælder en slags stort mørke over hende. Hun lader sig slynge hid og did og overholder på ingen måde tidsplanen for sin rejse; hun lader til at udstråle en slags forsvarsløs åbenhed, der får folk til at overfalde hende med tilbud og pålægge hende tjenester, som hun ikke kan sige nej til, men heller ikke finde ud af at udføre.

Portrættet tegnes netop gradvist. Da Hafni på side 128 (altså langt inde i romanen) ser fem stjernesnud og hver gang ønsker, er hendes femte

ønske at sove fire timer i træk – først da og på denne måde informeres vi om hendes søvnløshed. Tendensen til tics formuleres først tydeligt helt mod slutningen, og det ekspliciteres, at den nævnes med forsinkelse: ”En ny vane har indfundet sig de seneste dage, hun har ikke villet nævne den (...) Hun slynger tungen kortvarigt rundt i munden, foran og bagved tænderne, som regel når ingen ser det” (148). Hendes tendens til OCD formuleres heller ikke direkte (det ville ligge Helle Helle fjernt at hæfte diagnoser på sine personer), men skinner gennem de beskrevne handlinger og en formulering som denne: ”Toiletter er generelt en udfordring, men hun har fundet en måde” (110).

Også vankelmodet ”vises” frem for at ”fortælles”: ”Hun indleverede den [sin gamle jakke fra Only] til genbrug dage før afrejse, men fortrød og hentede den igen en time efter”. ”På vej hen til bilen fortrød hun (...) Hun standsede, vendte om, sagde: Jeg gør det ikke, og vendte om igen”. ”Hun tog fem [postkort] og lagde det ene tilbage, tog det så igen”.

En helt særlig nydelse, Hafni har, er at stå i supermarkedskøer. I Fåborg vil hun købe en cola og kører forbi Aldi til en Netto, for ”de har altid flere kunder”. Hun vælger den længste kø, og ”da det blev hendes tur, trådte hun ud af køen, byttede colaen til en danskvand og stillede sig igen bagerst”. Bizart, måske, men også smukt, fordi det giver et muligt perspektiv på supermarkedskøen som et lille helle i hverdagen, en lille pause i samvær med andre, frem for en prøvelse.

Mellem de fortællende kapitler dukker små opremsende tekstfirkanter op. De fremstår som opsummeringer af tilstande eller situationer i Hafnis liv og kulminerer ofte i frydefuld sprogmusik. Som når livet med småbørn fremskrives til en eksistentiel titte-bøh-leg, der i al sin lakoniske kvasi-absurdisme rører dybt ved moderdyret i mig: ”Lirke små ben op af højstole. (...) Latter til kip, et sår i skunken. Gå på et gærde, være ikke-væk, være”. Ofte har tekstfirkanternes opremsninger karakter af en slags talemåder eller leveregler, som får et herligt poetisk, lettere absurdistisk schwung: ”Ikke være tavs, medmindre tavsheden banker på, ikke svinge sig i lianer af spyflueblåt garn”.

En række af tekstfirkanterne er ophobninger af pedantiske husholdningsregler: ”Ikke udtværing af insekter med klud på væg. Undgå støvsugermærker i loft. Ikke metal på teflon. Visse edderkopper afgiver brun væske”, og så fremdeles. Hvem taler her? Er det en tvangsneurotisk indre husmormonolog fra det liv, Hafni har lagt bag sig? Er det regler sat af den mand, hun har forladt? Er det formuler, hun mumler på sin smørrebrødsrejse, når hun ligger søvnløs? Det er op til læseren, men under alle omstændigheder er det OCD gjort til poesi.

Det er temmelig morsomt, at Hafni først på allersidste side siger til det ”du”, som man tænker sig som en optimalt tålmodig lytter, hvorfor det egentlig er at hun ringer. Det er nemlig fordi, hun skal hilse fra ”Bob”, som hun har mødt på Bøjden-færgen. Så bliver der knyttet den tråd tilbage til Helles forrige roman, *Bob*. ”Nu må du ikke blive ked af det”, siger Hafni i telefonen, inden hun fortæller om Bob, der stod på vogndækket med sine to små piger. Så måske hende i telefonen – den stemmeløse gennem hele romanen lyttende – har haft et nært forhold til Bob, måske hun ligefrem er Bobs gamle kæreste – som faktisk var fortælleren, den næsten usynlige fortæller, i romanen om Bob. Her er hun den usynlige lyttende, og på en måde også en slags diskret fortællerfigur; fortælleren som lyttende katalysator for sin hovedperson.

Hafnis historie er både til at le og græde over. Fuld af situationskomik og virtuos sproglig humor. Fuld af sorg og angst, som på én gang formidles og lindres af Helles vidunderlige sprog. Der er ingen happy ending. Men der er heller ikke intet håb. Der er en venlig receptionist. Og der er et lydhørt og tålmodigt ”du”, der i den ydre fortælleramme lægger øre til Hafnis beretning, så hun ikke er alene. Ælle bælle, Helle Helle, Hafni fortælle. Jeg misunder alle, der har denne roman til gode.